

דבר העורך

הכנה לקבלת התורה

עומדים אנו כעת בימים הנעלים של ספירת העומר, ומתכוננים לחג מתן תורתנו, בתקופה זו מתאים מאוד סדרת הגיליונות בנושא החשוב של מצות תלמוד תורה, כאשר הגיליון הקודם הראשון בסדרה (מספר 392), התמקד בגדר חיוב האב ללמד את בנו תורה.

הגיליון הנוכחי (מספר 393), מתמקד בנושא 'בן חמש שנים למקרא' מאיזה גיל עד איזה גיל האב חייב ללמד את בנו תורה, והאם גם בנו גדול הוא בכלל החיוב. מאיזה גיל מלמדו פסוקים ואותיות. זמן התחלת לימוד מקרא, משנה, גמרא, ובהמשך נלמד בגיליונות הבאים מה המנהג כיום.

דבר נפלא רואים כשנכנסים לעומק סוגיות מצות תלמוד תורה לבנים. על פניו נראה שכל הנושא של מה ללמד, איך ללמד ומתי ללמד, אינו קשור לגדרי בירורי ההלכה, וכולו תלוי רק במנהגים השונים על פי הוראות גדולי התורה, ואין להמון העם עסק בהנחיות.

אולם ככל שמעינים במקורות הנרחבים והעמוקים שקיימים בנושאים אלו, מגלים שמהזו מאות שנים קיים פולמוס ארוך ורב היקף בנושא צורת הלימוד מאב לבנו ומרב לתלמידו ובפרט לגבי צורת הלימוד בתלמודי תורה שהתבטאו בה גדולי הדורות, כמה להדגיש כל דבר, היקף, שינון, עומק, רב גודל, כמה ללמוד, כמה לחזור, מאיזה גילאים ובאיזה אופנים, וכפי שיבאר א"ה בהרחבה בגיליונות.

חובה לציין, שהגיליונות לא מתיימרים להכריע בשאלות הרוח גורל שמשוררים אך ורק לגדולי ופוסקי הדור, והמטרה היא רק לברר את הענין ולהציג ציטוטים נבחרים מגדולי הדורות ללא נקטת שום עמדה עצמית בענין.

לאור ההצלחה הגדולה בזמן חורף, השבוע א"ה יתחדשו לדעת שיעורי הילכתא של

זמן קיץ תשפ"ג על ידי ונע' ידידי הילכתא, כאשר ביום חמישי ישא דברים הג"ר יהודה שרשבסקי שליט"א בנושא 'כשרות המאכלים', שמעו ותחי נפשכם. ואשרי למי שזוכה להקדיש שיעור וללמד את מאות המשתתפים לקיים את ההלכה כדבעי, לדעת לחיות כהלכה.

בברכת התורה
קביאל יוסף לוי

זה השולחן

החשיבות הייחודית של חובות חייב וכו' תורה שרשבסקי שליט"א

ד"ר יהודה שרשבסקי שליט"א
ד"ר חיים הלפרן שליט"א
ד"ר יצחק שרשבסקי שליט"א
ד"ר אהרן שרשבסקי שליט"א
ד"ר אביגיל שרשבסקי שליט"א
ד"ר אהרן שרשבסקי שליט"א

הילכתא
לפי ח"י
התורה וההלכה
ב"ד מ"ה

נושא הגיליון

'בן חמש שנים למקרא'

לְדַבֵּר בָּם

1. התחלת לימוד פסוקים

משיודע לדבר: מבואר בגמ' (סוכה דף מב.), ונפסק ברמב"ם (תלמוד תורה פרק א הלכה ו), ובשו"ע (יו"ד סימן רמה סעיף ה) משיתחיל הקטן לדבר, חייב האב ללמדו פסוקים מהתורה, כמו תּוֹרָה צָנָה לָנוּ מִשָּׁה (דברים פרק לג פסוק ד), ופסוק ראשון של קריאת שמע שִׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד (דברים פרק ו פסוק ד), ואחר כך מלמדו מעט מעט פסוקים, עד שיגיע לגיל 6-7 שאז מוליכו למלמד תינוקות.

ובספרי (דברים פרשת עקב פיסקא מז פסוק יט), דרשו זאת מהפסוק (דברים פרק יא פסוק יט) וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, כאשר הקטן מתחיל לדבר אביו מדבר עמו בלשון הקודש ומלמדו תורה, ואם אין מדבר עמו בלשון קודש ואינו מלמדו תורה ראוי לו כאילו קוברו, שנאמר וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, אם למדתם אותם את בניכם לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיַמֵי בְנֵיכֶם, ואם לאו לְמַעַן יַקְצְרוּ יַמֵיכֶם, שדברי תורה נדרשים מכלל הן לאו ומכלל לאו הן.

לדעת ה**יעב"ץ** (מגדל עוז דף טו) 'משיתחיל לדבר' הכוונה מגיל שנה ותשעה חודשים (21 חודשים), ובפירושו ה**רד"ק** (ישעיה פרק כח פסוק ט), משמע שהכוונה משעה שיגמל מהיניקה, ומסתבר שכוונתו לגיל שנתיים, כלשון הפסוק (בראשית פרק כא פסוק ח) וַיִּגְדַּל הַגְּדֹל וַיִּגְמַל, ופירושו **רש"י** (שם) לסוף 24 חודש.

'בן חמש שנים למקרא'

שמואל בר שילת - שהיה מלמד תינוקות. פחות מכן שש לא תקבל, מכן שש תקבל וספי ליה כתורא, ואיך התקינו באושא רק מגיל 12. מתרצת הגמ' מגיל שש מגלגל עמו, שמתחיל ללמדו בלי לרדת לחייו, ומגיל שתים עשרה יורד עמו לחייו. ואיבעית אימא לימוד מקרא הוא מגיל שש, לימוד משנה הוא מגיל שתים עשרה. כדאמר אביי בשם אומנתו, בן 6 למקרא, בן 10 למשנה (היינו לגלגל, ובן 12 ספי כתורא - תוס').

עוד מבואר שם בגמ', אמר רב קטינא כל המכניס את בנו פחות מכן שש, רץ אחריו ואינו מגיעו, שאביו רץ אחרי בנו לחזקו ואינו מגיעו שמסוכן למות. ויש אומרים חביריו רצין אחריו שרוצים להיות פקחין כמותו ואין מגיעין אותו, והוקשה לגמ' לסותרים המאמרים זה את זה? ומתרצת הגמ' בשני אופנים, לפי התירוץ הראשון שתי המאמרים מתקיימים בתינוק כי הוא חליש וגמיר, שאכן נחלש מחמת לימודו וגם נעשה פקח. לפי התירוץ השני הכוונה שאם הבן כחוש הוא נחלש מהלימוד, ואם הבן בריא הוא לומד יותר טוב מחביריו.

4. בן חמש למקרא

סתירה: תמהו הראשונים שיש כאן סתירה מפורשת, במשנה באבות כתוב שמתחילים מקרא בגיל 5, ואילו בגמ' כתובות ובבא בתרא מפורש שמתחילים ללמוד מקרא רק בגיל 6, ותירצו באופנים חלוקים ויוצא נפק"מ להלכה בין התירוצים. ועיין בספר **אמרי יעקב** (סימן רמה ביאורים ד"ה מכניסין) שהעמיד את השיטות השונות.

מהלך א' - 3 דרגות: לשיטת **התוס'** (כתובות דף נ. ד"ה שיהא אדם, ד"ה וספי ליה, ד"ה בר שית, בבא בתרא דף כא. ד"ה בבציר) הסדר הוא כך;

בריא לגמרי - בגיל 5 מגלגל עמו במקרא כמבואר במשנה, בגיל 6 ספי ליה כתורא במקרא, בגיל 10 מגלגל עמו במשנה, בגיל 12 יורד עמו לחייו במשנה.

בריא קצת - בגיל 6 מתחיל מקרא, כלשון הגמ' כבן שש.

כחוש - בגיל 7 מתחיל מקרא, כלשון הגמ' כבן שבע.

מהלך ב' - תחילת שש: לשיטת **הרמב"ם** (הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה ו) כאשר הילד מגיע לגיל שש בבריא או בגיל שבע בכחוש כל אחד לפי כחו, מוליכו האב למלמד תינוקות. וביאר **הבית יוסף** (י"ד סימן רמה אות ח) שהרמב"ם לא ציטט את לשון המשנה בן חמש למקרא, כי סובר שכוונת המשנה והגמ' חד הם - 'כבר שית' פירושו 5

לדעת הגר"ר **ניסים קרליץ זצ"ל** (בנתיבות ההלכה חלק מט עמוד 614), קטן היודע לדבר הכוונה ששולט בדיבורו, ויכול לומר מעצמו תורה צנה לנו משה, אבל אם הוא יודע רק לדקלם מילים שחוזרים לו פעמים רבות, אינו נחשב כמדבר. והוסיף שלימוד בנו א-ב הוא בכלל חיוב תלמוד תורה, שמכשירו ללימוד התורה, אבל לא לענין לברך על לימוד זה ברכת התורה.

2. התחלת אותיות ונקודות

בן ג': וכתב **האברבנאל** (בפירושו לאבות), והביאו **הרמ"א** (סימן רמה סעיף ח), ו**בלבוש** (סימן רמה סעיף ח), מיד שיהיה בן ג' שנים שלימות מלמדין אותו אותיות התורה, כדי שירגיל עצמו לקרות בתורה.

מקור מופלא לכך, מבואר **במדרש אגדה** (פרשת קדושים סימן כג), ו**מדרש תנחומא** (פרשת קדושים סימן יד) ומובא ברע"ב (על המשנה באבות), **באברבנאל** (בפירושו לאבות), ו**באור החיים** (ויקרא פרק יט פסוק כד), ו**בערוך השלחן** (סימן רמה סעיף ב), על לשון **הפסוק** (ויקרא פרק יט פסוקים כד-כה), **שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרָלִים לֹא יֵאָכֵל -** קודם גיל 3 שעדיין אינו מדבר, אטומים שלא יצא מהם צפצוף תורה שהוא

פרי מאכל. ו**בשנה הרביעית יִהְיֶה כָּל פְּרִיזו קֹדֶשׁ הַלְלוּלִים לַיהוָה** - בשנה הרביעית שהתחיל לדבר, ילמדו אותיות ונקודות ולומר תורה צנה לנו משה, **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל**, וזה יקרא קודש הילולים. ו**בשנה החמישית תֵּאָכְלוּ אֶת פְּרִיזו הַלְלוּסִיף לָכֶם תִּבְנְאוּתוּ**; שבגיל חמש מתחיל ללמוד מקרא ויתחיל להיות עץ מאכל.

3. התחלת לימוד התורה

משנה באבות: מבואר **במשנה** (אבות פרק ה משנה כא) דברי יהודה בן תימא, בן חמש שנים למקרא, בן עשר למשנה, בן שלש עשרה למצות, בן חמש עשרה לתלמוד.

גמ' בבא בתרא: מבואר **בגמ'** (בבא בתרא דף כא.) תקנת יהושע בן גמלא להושיב מלמדי תינוקות בכל מדינה ובכל עיר, ומכניסין אותן כבן שש כבן שבע. אמר ליה רב לרב שמואל בר שילת: עד גיל שש לא תקבל ללמדו, כי עדיין אינו יכול לסבול טורח הלימוד, מגיל שש קביל וספי ליה כתורא, כלומר תלמדהו תורה בעל כרחו, כמו שנתנין עול על צווארי השור - **רש"י**, וכמו שמאכילין ומשקין את השור - **רבינו גרשום**.

גמ' כתובות: מבואר **בגמ'** (כתובות דף נ.) באושא התקינו, שיהא מתגלגל עם בנו עד שתים עשרה שנה, מאן ואילך יורד עמו לחייו. שואלת הגמ' ממה שאמר רב לרב

תורה. ומפורש ב**שו"ע הרב** (הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה ז), ובערוך השולחן (יו"ד סימן רמה סעיף א), ו**שו"ת צפנת פענח** (חלק ב סימן י), ו**מנחת חינוך** (מצוה ב), וכן נקט הגר"ח **קניבסקי זצ"ל** (בנתיבות ההלכה חלק מט עמוד 617), ו**בשו"ת משנה הלכות** (חלק ט סימן רמא), שגם בגדול יש מצוה על האב ללמדו תורה, והדגיש ב**תשובות והנהגות** (חלק ב או"ח סימן רלו), שהמצוה קיימת גם לאחר נישואי הבן וגם לאחר שנולדו לו בנים.

וכן מדויק מלשון ה**ב"ח** (סימן רמה אות א), וה**שו"ע** (סימן רמה סעיף א), שחייב אדם ללמד את בנו תורה, ולא הגבילו את החיוב עד גיל מסוים, משמע שחייב כמה שיכול.

והסיק ב**שו"ע הרב**, ששכר הלימוד של בנו גדול אין לשלם מכספי מעשר, אבל הוצאות הכשר הלימוד דינו כצדקה שמוותר לשלם מכספי מעשר. והוסיף שעל זה נאמר **בגמ'** (ביצה דף טז.) כל זמזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים, חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יום טוב, והוצאת בניו לתלמוד תורה.

תחת רשותו: וביאר **החפץ חיים** (שמירת הלשון שער התורה פרק פ"ז) שמחויב ללמד את בנו כל זמן שהוא תחת רשותו, דאטו קטנים כתיב בקרא.

כל החיים: ומצינו שגדולי ישראל אדירי התורה למדו עם בניהם גם בגיל גבורות כדי לקיים המצוה, וכפי שהעיד ה**גר"ח קניבסקי זצ"ל** (דרך שיחה חלק א עמוד תצה, ספר אלא עמוד רנח) שאביו ה**הסטייפלר זצ"ל** למד עמו בכל שבת עד כחודש לפני פטירתו, כדי לקיים את המצוה, עד סוף ימיו כאשר נחלה ב"ז תמוז, והוסיף הגר"ח ק' כנראה שסבר שעדיין יש המצוה עמי'. ואף הגר"ח נהג במשך שנים רבות ללמוד בקביעות עם כל אחד מבניו יום יום, אפילו בתשעה באב ויום הכיפורים, עד השנים האחרונות שנחלש והיה קשה לו הלימוד בחברותא עמהם.

יש לציין למה שכתב ב**דרך אמונה** (הלכות ביכורים פרק יא הלכה ב ביאור ההלכה סוף ד"ה כשיגדל), שאין מקור מפורש שחייב ללמד בנו תורה גם אחרי שגדל, כי יתכן לומר שברגע שהבן הגדיל ומחויב בעצמו ללמוד תורה שוב אין חיוב על האב ללמדו.

רק בקטן: מאידך לדעת **שו"ת דברי יציב** (חו"מ סימן מח אות יב) חייב ללמד את בנו דוקא כשהוא קטן, אבל כאשר הגדיל והחיוב מוטל עליו נפקע החיוב מאביו לגמרי, דבן משמעותו קטן ולא איש גדול. ורק אם בנו חכם יש חיוב ללמדו מדין תלמיד, ומדרבנן יש לו קדימה על אחרים. ומפרש בכך כוונת הברכה 'ברוך שפטרני' שהולך על הפטור מהמצוה ללמד את בנו תורה.

ויום כלומר בתחילת שש, 'כבר שבע' פירושו 6 ויום כלומר בתחילת שבע, וחולק על פירוש התוס' ש'כבר שית' פירושו 6 ויום ו'בר שבע' פירושו 7 ויום.

בדעת ה**שו"ע** (סימן רמה סעיפים ה, ח), נחלקו הנושאי כלים, לפי ה**שו"ע** (ס"ק ג) כוונת ה**שו"ע** כדעת תוס', כל ילד לפי כחו מכניסים אותו למלמד תינוקות, פחות מגיל 5 לא מכניסים, בריא לגמרי מכניסים בגיל 5. כחוש קצת מכניסים בגיל 6, כחוש הרבה מכניסים בגיל 7. מאידך לפי **באר הגולה** (שם), וביאור ה**גר"א** (ס"ק יז), כוונת ה**שו"ע** כדעת הרמב"ם. ועיין ב**בלבוש** (סימן רמה סעיף ח) שנקט הלכה כדעת הרמב"ם.

מהלך ג' - מתחיל קצת: לשיטת ה**ב"ח** (סימן רמה), וה**שו"ע הרב** (הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה א), וה**ערוך השולחן** (יו"ד סימן רמה סעיף ב), בן חמש למקרא, הכוונה שזאז מגלגל עמו ומכניסים אותו קצת בעול לימוד מקרא, שמלמדו האב בביתו תורה שבכתב מעט מעט. ובגיל 6 בבריא ובגיל 7 בכחוש מוליכו למלמד תינוקות לקרות בתורה כל היום.

במהלך דומה כותב ה**התשב"ץ** (חלק ב סימן סה, בתירוצו השני), שדברי המשנה 'בן חמש למקרא' הכוונה שאביו מלמדו בביתו לחנכו, ודברי הגמרא שלא להכניס את הילד עד גיל שש שבע הכוונה להוליכו למלמד תינוקות.

המציאות בזמננו: יש לציין שהמציאות כיום בכל התלמודי תורה, שמסביבת חומש ותחילת לימוד חומש הוא בכיתה א' והגיל תלוי בתלמודי התורה השונים, יש תלמודי תורה שהילדים הם בגיל ממוצע של 5 שנים, ויש תלמודי תורה שהילדים הם בגיל ממוצע של 6 שנים. כיום בהרבה תלמודי תורה המציאות שמתחילים לימוד החומש כאשר הילדים בגיל 6.

והוסיף הגר"ח **יעקב מאיר שטרן שליט"א** (אמרי יעקב סימן רמה ביאורים ד"ה ובפחות) מה ששולחים כיום את התינוקות לכיתות גן ומכינה אין זה בתורת לימוד תורה, שהרי מפורש בסוגיא שלפי כל הדעות אין מכניסים פחות מגיל חמש, אלא רק בתור מסגרת חינוך כמו ששולחים ילדות לגן, ולא מכבידים עליהם שום עול רק מרגילים אותם בניחותא כפי גילם. ויש להוסיף על דבריו, ששולחים אותם כדי לקיים את חובת האב ללמד את בנו פסוקים ואותיות ונקודות.

5. עד איזה גיל חייב ללמדו

גם בגדול: מבואר **בגמ'** (בבא בתרא דף כא.) ומכניסין אותו כבן ט"ז כבן י"ז. עוד מבואר **בגמ'** (קידושין דף ל.) מחלוקת תנאים אם הגיל ללמדו הוא מ-16 עד 22, או מ-18 ועד 24, משמע שגם בגדול יש מצוה ללמד את בנו

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על 100 שקל מזומן הזוכה בהגרלת גיליון 392 בסך 100 שקל מזומן האברך המופלג הר"ר גד פרוסקין שליט"א כולל נחלת משה ביתר עילית

שאלה: מהו תקנת יהושע בן גמלא, ואיך הוא נוהג בזמננו?

כיצד מקיימים למעשה את מצות לימוד התלמידים, בלימוד מקרא משנה וגמרא, ובשינון ודיעת הלימוד? איך היה הסדר בזמן חז"ל, ומהו הסדר הראוי בזמננו?

מקורות: גמ' (בבא מציעא דף פה: בבא בתרא דף כא.), שו"ע (סימן רמה סעיף ה), שו"ע הגר"ז (הלכות תלמוד תורה פרק א סעיף ג, קונטרס אחרון א), הקדמת מעדני יו"ט (ריש מסכת ברכות), ערוך השלחן (יר"ד סימן רמה), חתם סופר (ב"ב דף כ:), ב"ח (יר"ד סימן רמה), שו"ך (שם ס"ק ה), גור אריה (דברים פרק ו פסוק ז), תפארת ישראל (פרק נו), מסילות חיים בחינוך (חלק א עמוד 140), שבט הלוי (חלק יא סימן רכו), ויואל משה (מאמר לשון הוקדש עמוד תכה, דברי יואל אבות פרק ה משנה כא), מעשה איש (חלק ו עמוד נד), תשובות והנהגות (כרך ב סימן תנז).

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

בכדי להשיב ולהכנס להגרלה, מספיק לעיין במראה מקום אחד! נא לשלוח את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחריו יום ראשון תכנס להגרלה הבאה). בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שולח 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קילות', קופת 'הילכתא' - 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול השו"ן', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

המדור הוקדש לע"ג בעל האמרי יוסף' הרה"ק ר' יוסף מאיר ב"ר שמואל צבי ווייס מספינקא צוק"ל נלב"ע ו' אייר תרס"ט ת.נ.צ.ב.ה.

סיכום הגיליון:

דינים העולים

א. פסוקים: קטן היודע לדבר (שמבין ולא מדקלם), אביו מלמדו לומר פסוקים, תורה ציוה לנו ופסוק ראשון של קריאת שמע, וזה בגיל כ"א חודש או שנתיים. בן ג' שנים אביו מלמדו אותיות ונקודות כדי שירגיל עצמו לקרות בתורה.

ב. מקרא: נחלקו הפוסקים מהו הזמן הראוי לתחילת לימוד מקרא;

לתוס' - בריא לגמרי 5, כחוש 6, קצת 6, חלוש 7.

לרמב"ם - בריא 5, כחוש 6. לב"ח - ללמדו קצת 5, בריא 6, כחוש 7.

ג. משנה וגמ': בן עשר למשנה לגלגל, ובן שתים עשרה לספות זו כתורא. בן חמש עשרה לגמרא.

ד. גדול: הרבה פוסקים כתבו שהמצוה ללמד את בנו הוא גם בכנו גדול, ויש שכתב שאין מצוה בכנו גדול.

עדכוני הלכה

ללמוד להיות מלמד

אכשר דרא שהמלמדי תינוקות לצעירי הצאן בחיידרים כיום מובחרים מעם, ולומדים היטב איך לעשות את מלאכתם נאמנה.

העיר גאון אחד שליט"א שהרי בכל מקצוע לפני שמתחילים להתעסק בו, צריך ללמוד היטב את ההלכות שלו, כגון שוחט, מוהל, מסדר קידושין וכדומה, כך צריך המלמד ללמוד תחילה את הלכות תלמוד תורה המופיעים בשו"ע יו"ד סימנים רמ"ה רמ"ו, ולא יתכן שמכשירים ומחכימים את המלמדים בקורסים שונים, ולא מלמדים אותם את סימנים רמ"ה רמ"ו, ויתכן שיש מלמדים שלא יודעים היכן בשו"ע מופיע הלכות תלמוד תורה.

נושא הגיליון הבא:

'מנהג תלמודי התורה בזמננו'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

לעילוי נשמת

הגאון הצדיק ר' משה חיים ב"ר אברהם יצחק שלנגר זצ"ל משגיח רוחני בישיבת פורת יוסף נלב"ע י' אייר תשפ"ג ת.נ.צ.ב.ה. הוקדש על ידי בני המשפחה שליט"א

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

גיליון שבועי עומק הפשט
שיעורים וימי עיון
בית הוראה טלפוני
בירורי הלכה אקטואליים
קו מידע הלכתי
חוברות הדרכה

02-535-0-535 מכון הילכתא

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

5047867@gmail.com לקבלת הגיליון במייל:

פקס: 02-6507823

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...